

Lahden Seudun Kuntatekniikka Oy

Rudus Oy

Renkomäen maa-ainesalueen kehittäminen, Lahti

LAUSUNTO YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTIOHJELMASTA

Rudus Oy ja Lahden kaupungin valtuuttamana Lahden Seudun Kuntatekniikka Oy ovat 1.6.2009 toimittaneet Hämeen ympäristökeskukseen ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain mukaisen arviointiohjelman (YVA-ohjelman) Renkomäen maa-ainesalueen kehittämisestä. YVA-ohjelman on hankkeesta vastaavien konsulttina laatinut Groundia Oy. Hämeen ympäristökeskus toimii hankkeessa yhteysviranomaisena ja antaa YVA-ohjelmasta yhteysviranomaisen lausunnon. Näiden tahojen yhteystiedot ovat seuraavat:

Rudus Oy, Orimattilankatu 180, 15680 Lahti

Lahden Seudun Kuntatekniikka Oy, Kaarikatu 29, 15100 Lahti

Hämeen ympäristökeskus, Lahden toimipaikka, Vesijärvenkatu 11 A, PL 29, 15141 Lahti.

Hanketiedot

Renkomäen soranottoalueen nykyinen maa-ainesten ottolupa on voimassa vielä kahdeksan vuotta. Hankkeesta vastaavat haluavat jatkaa toimintaa myös nykyisen luvan päättymisen jälkeen laajentamalla ottoaluetta ja alentamalla otto-
tasoa. Ottoalueella on neljä laajennusvaihtoehtoa (VE):

- VE0+: ottoaluetta laajennetaan lounaaseen 2,7 ha.
- VE1: Ottoaluetta laajennetaan lounaaseen, pohjoiseen ja itään yhteensä 20,6 ha.
- VE2: Ottoaluetta laajennetaan lounaaseen ja itään yhteensä 16,9 ha.

Suoritemaksu 4 370 €, josta Rudus Oy:n osuus on 2 185 € ja Lahden Seudun Kuntatekniikka Oy:n osuus 2 185 €

- VE3: Ottoaluetta laajennetaan lounaaseen sekä rajoitetusti itään yhteensä 11,9 ha.

Kaikissa vaihtoehtoissa pohjaveden pinnan päälle jätetään vähintään neljän metrin suojavyöhyke. Lisäksi hankkeella on toteuttamatta jättämisen vaihtoehto.

YVA-menettely

YVA-menettelyä on tässä hankkeessa sovellettava YVA-asetuksen 6 §:n hankeluettelon 2b)-kohdan perusteella.

YVA-menettely alkoi, kun hankkeesta vastaavat Rudus Oy ja Lahden kaupungin valtuuttama Lahden Seudun Kuntatekniikka Oy toimittivat YVA-ohjelman yhteysviranomaisena toimivalle Hämeen ympäristökeskukselle. YVA-ohjelma on hankkeesta vastaavien suunnitelma siitä, mitä vaihtoehtoja hankkeella on ja mitä ympäristövaikutuksia aiotaan selvittää ja millä menetelmillä. Ympäristökeskus kuulutti YVA-ohjelman nähtävillä olosta ja toimitti sen nähtävillä. Kaikki, joiden oloihin tai etuihin hanke voi vaikuttaa, samoin kuin ne yhteisöt ja säätiöt, joiden toimialaa hankkeen vaikutukset saattavat koskea, voivat ilmaista mielipiteensä arviointiohjelmasta. Ympäristökeskus myös pyysi arviointiohjelmasta lausunnot.

Saatuana mielipiteet ja lausunnot ympäristökeskus antaa hankkeesta vastaaville yhteysviranomaisen lausunnon YVA-ohjelmasta ja sen tarkistustarpeista. Hankkeesta vastaavat tekevät tarvittavat ympäristöselvitykset ja kokoavat tiedot YVA-selostukseksi. Tässä hankkeessa YVA-selostuksen on arvioitu valmistuvan tammikuussa 2010. YVA-selostuksesta pyydetään mielipiteet ja lausunnot ja pidetään yleisötilaisuus vastaavalla tavalla kuin YVA-ohjelmasta. Ympäristökeskus antaa lopuksi yhteysviranomaisen lausunnon arviointiselostuksesta ja sen riittävydestä.

Hankkeen edellyttämät luvat

Viranomainen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen ennen kuin se on saanut käyttöönsä arviointiselostuksen ja yhteysviranomaisen siitä antaman lausunnon. Tämä koskee paitsi hankkeen ympäristölupaa myös muita sen toteuttamisen edellyttämiä lupia. Hanketta koskevasta lupapäätöksestä tai muusta päätöksestä on käytävä ilmi, kuinka arviointiselostus ja yhteysviranomaisen siitä antama lausunto on otettu huomioon.

Eri menettelyiden yhteensovittaminen

Lahden kaupunki ja Hollolan kunta laativat parhaillaan yhteistyössä Lahden Renkomäen ja Ämmälän sekä Hollolan Miekkiön alueiden oikeusvaikutteista osayleiskaavaa. Kaavaluonnos on ollut nähtävillä vuoden 2008 lopulla. YVA-selostuksen ja kaavaehdotuksen nähtävillä olot ja esittelyt voidaan sovittaa yhteen, jos selostus ja ehdotus valmistuvat samaan aikaan.

Arviointiohjelmasta tiedottaminen ja kuuleminen

YVA-ohjelman nähtävillä olosta kuulutettiin Etelä-Suomen Sanomissa 10.6.2009. Kuulutus ja YVA-ohjelma olivat nähtävillä Lahden kaupungintalolla 10.6.-7.9.2009. YVA-ohjelma oli nähtävillä myös Renkomäen kirjastossa. Kuulutus oli sähköisesti ympäristöhallinnon verkkosivuilla osoitteessa www.ymparisto.fi/ham > Ajankohtaista > Kuulutukset. YVA-ohjelma on sähkö-

köisesti verkkosivuilla osoitteessa www.ymparisto.fi/ham/yva > Vireillä olevat YVA-hankkeet. Hankkeesta pidettiin yleisötilaisuus 17.6.2009.

Arviointiohjelmasta pyydettiin lausunto Lahden kaupunginhallitukselta, Lahden seudun ympäristöpalveluilta, Lahden teknisen ja ympäristötoimialan Maankäytöstä, Hämeen tiepiiriltä, Päijät-Hämeen liitolta, Lahden kaupunginmuseolta ja Lahti Aqua Oy:lta.

Yhteenvedo annetuista lausunnoista ja mielipiteistä

Lahden seudun ympäristöpalvelut toteaa, että Renkomäen harjumuodostuma on pohjaveden oton kannalta merkittävä ja luokiteltu I luokan pohjavesialueeksi. Muodostuman pohjoisosassa on vedenottamo, josta Hartwall Oy:n tuotantolaitos ottaa kaiken tarvitsemansa raakaveden. Lisäksi Lahti Aqua Oy ottaa jonkin verran vettä Lahden kaupungin vedenjakeluun. Pohjavesialueen pohjaveden laadun turvaamisen tulee olla alueen kehittämisen ja suunnittelun peruslähtökohta. Kun Renkomäen soranottotoimintaa laajennettiin 1980-luvulla, Renkomäen pohjavedellä ei ollut sellaista merkitystä Lahden kaupungin vedenhankinnalle kuin nykyään. Hartwall Oy:n Lahteen sijoittumisen yhtenä syynä oli korkealaatuisten pohjaveden saanti. Soranottotoiminta ei saa vaarantaa pohjaveden hyvää laatua. Renkomäen alue on yksi Lahden kaupungin pientalovaltaisen asutuksen kasvualueita. Renkomäen harjualue on merkittävä virkistysalue; nykyisen ottoalueen itä- ja pohjoispuoliset alueet on kaavoissa merkitty virkistysalueiksi. Kaupunki on hiljattain ostanut alueelta maata nimenomaan virkistyskäyttöä varten. Ympäristöpalvelut katsoo, että lähitulevaisuuden tavoitteena tulee olla maa-ainesten ottotoiminnan loppuminen alueella. Avoinna olevat ottoalueet tulee maisemoida mahdollisimman pian ja pohjaveden pinnan yläpuolelle tulee jättää mahdollisimman paksu maakerros alkuperäistä kivennäismaata. Ottotoimintaa ei tule laajentaa nykyisessä luvassa olevaa tasoa alemmas. Hankkeen vaihtoehtoista muissa kuin 0+ -vaihtoehdossa on ilmaistu epäselvästi, mille syvyydelle ulottuvaa maa-ainesten ottoa tarkastellaan. Tarkasteluvaihtoehtoina pitäisi olla myös maakunnallisia tai muita vaihtoehtoja maa-ainesten saamiseksi. Hankkeen pohjavesivaikutukset on arvioitava hyvin ja luotettavasti. Se edellyttää alueen pohjavesiolojen tarkkaa selvittämistä: mm. pohjaveden korkotasot ja virtaussuunnat alueella (mallinnus), ottotoiminnan vaikutus pohjaveden laatuun (maaperäolojen ja -laadun selvittäminen) ja eri suojakerrospaksuuksien vaikutus. Ottotoiminnan kesto ja jälkihoitotöiden toteutustapa ja -aika vaikuttavat ottotoiminnan ympäristövaikutuksiin, jotka on selvitettävä. Vaikutusalueen yksityiskaivot ja vaikutukset niihin pitää arvioida. Soranoton syventämisen pohjavesivaikutukset pitää selvittää perusteellisesti. Pohjaveden pinnan yläpuolella olevan sorapatjan paksuus vaikuttaa pohjaveden laatuun. Vilkasliikenteisellä kaupunkialueella, kuten Renkomäen ympäristössä, pohjavesialueet kuormittuvat myös ilmaperäisestä laskeumasta. Lahden kaupunki ei ole tehnyt kaikilta osin tarkkoja luonto- ja ympäristöselvityksiä alueelta, koska mm. maankäytön suunnittelussa alueen käyttötarkoitus on jättää se luonnontilaiseksi virkistysalueeksi eikä osoittaa sille rakentamiskäyttöä. Olemassa olevat luontoselvitykset tulee arvioinnissa ehdottomasti saattaa ajan tasalle ja täydentää. Myös alueen virkistyskäyttö ja sen tulevat tarpeet pitää selvittää. Arviointiohjelmassa pitää selvittää, onko laajennusalueiden maa-aines laadultaan niin sopivaa, että ottoalueen laajentaminen olisi erityisen perusteltua. Arvioinnissa pitää selvittää maisemavaikutuksia ja mm. alueen korkeimman (n. 140 m) kohdan merkitystä maisemassa. Nykyisellään Renkomäki vielä erottuu ympäristössä, mutta oton myötä sen maisemamerkitys häviää. Soranoton oheistoiminnot, kuten lii-

kenne soranottoalueella, murskaus, seulonta ja pesu ympäristövaikutuksineen pitää selvittää. Vaikutukset liikenteeseen ja liikennemeluun pitää arvioida. Soranoton laajentamisen vaikutukset kaupungin imagoon sekä Hartwall Oy:n toimintaedellytyksiin pitää arvioida. Sosiaalisten vaikutusten arviointi ei voi perustua vain asukaskyselyyn tai haastatteluun, vaan asiaa pitää tarkastella laajemmin. Vaikutukset lähialueen asutukselle ovat huomattavasti moninaisemmat kuin kauempana asuville. On otettava huomioon asumisen lisäksi myös alueen koulun ja päiväkodin toiminta, liikenteen vaikutukset liikenneturvallisuudelle sekä melun ja pölyn leviäminen.

Lahden kaupunginmuseon mukaan muinaismuistolaki ei estä Renkomäen maa-ainosalueen kehittämistä. Rakennetun kulttuuriympäristön kannalta soranottoalueen laajentaminen on erittäin valitettavaa, vaikkakin sillä, että maa-ainesta otetaan keskitetysti jo aloitettua aluetta laajentamalla, on myös myönteiset puolensa. Soranottoalueen eteläpuolella on Lahden kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin kohteisiin sisältyvä Orimattilankadun ja Lehtovuorentien alue, johon suunniteltu laajennusalue A vaikuttaa voimakkaimmin. B:llä, C:llä ja D:llä ei ole suoria vaikutuksia kulttuurihistorialliseen arvomiljööseen, mutta vanha viljelymaisema sopusuhtaisine asutussaarekkeineen ja puutarhoineen haavoittuu niiden käyttönotolla. Maisemoinnilla ei voida läheskään tyydyttävästi korjata aiheutettuja maisemavaurioita. Museo ei pidä hyväksyttävänä maa-ainosalueen kehittämistä esitetyllä tavalla näin lähellä asutusta eikä varsinkaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaan alueen vieressä.

Hämeen tiepiiri katsoo, että arviointiohjelmassa esitetyt liikenteeseen, tienpiitoon ja liikenteen ympäristövaikutuksiin liittyvät arvioinnit on esitetty oikeasuuntaisesti, mutta hyvin yleispiirteisesti. Arvioinnissa on selvitettävä hankkeen aiheuttaman raskaan liikenteen kokonaismäärä eli tulevat ja lähtevät ajoneuvot. Myös henkilöautoliikenteen määrä on otettava huomioon. Liikenneturvallisuusvaikutuksissa on otettava huomioon hankkeen vaikutusalueen koulut, päiväkodit ja muut etenkin kevyen liikenteen kannalta herkätkä kohteet. Orimattilankadulla on myös joitakin suoria tonttiliittymiä ja näkemiltään heikkoja liittymiä. Tielle on tehty hidasteita, jotka vaikuttavat etenkin raskaan kaluston aiheuttamaan meluun. Liikenteen haittavaikutuksista pitää ottaa huomioon myös maa-ainekuormien pölyäminen, joka on aiheuttanut kevyen liikenteen väylän pölyyntymistä. Raskaiden ajoneuvojen renkaissa kulkeutuvan pölyn määrän vähentämiseen on kiinnitettävä huomiota ja tarvittaessa edellytettävä riittävän pitkälle matkalle päällystettyä sivutielle. Laajemmankin alueen maa-aineskuljetukset pitää keskittää Simolankadun liittymään, jolloin Orimattilankadun varren asutus häiriintyy mahdollisimman vähän. Simolankadun liittymän toimivuutta ja parantamistarpeita on selvitettävä.

Päijät-Hämeen liitto toteaa, että arvioitavan hankkeen nimi antaa ymmärtää, että kyseessä olisi nykyisen laajan maa-ainesten ottamisalueen kehittäminen maakuntakaavassa ja yleiskaavassa tavoitteeksi asetetun virkistyskäytön suuntaan. Hankealue ulottuu idässä n. 500 m maakuntakaavassa ottamisalueeksi esitetyn alueen ulkopuolelle luonnontilaiselle virkistysalueelle. Hankkeessa tulisi nähdä vaihtoehdot laajemmin kuin vain maa-ainesten oton laajentaminen. Hyvä ratkaisu on liittää yksityinen ottamisalue suunnittelun piiriin, koska alue on muutoin jäämässä ottamisen päätyttyä pysyvästi maisemavaikutuksiltaan ja turvallisuudeltaan maa-ainelain vastaiseksi. Lahden kaupungin maankäytön suunnittelun tulisi olla merkittävämmässä roolissa Renkomäen maa-ainesten otto suunniteltaessa. YVA-ohjelman laatimisen delegointi Lahden Seudun Kuntatekniikka Oy:lle ei sisällä riittävää maankäytön suunnittelun ohjausta tu-

leville ratkaisuille. Soranoton haitalliset vaikutukset maisemaan, luonnonvaroihin ja eteläisten kaupunginosien virkistyskäyttömahdollisuuksiin ovat nyt merkitykseltään huomattavasti suurempia kuin alueen nykyisiä ottolupia myönnettäessä. Nykyisen laajuinen avoin ottamisalue on alttiina ilmasta laskeutuville epäpuhtauksille ja riski pohjavesien laadulle. Ottamisen toteuttaminen tulee vaiheistaa niin, että kerrallaan avoinna olevan alueen pinta-ala on minimoitu. Kuvassa 8 esitetty avoin maa-ainesalue on Lahden kaupungin verkkosivuilla olevan ilmakuvan perusteella huomattavasti laajempi. Eteläisen ohitien linjaus Liipolan itäpuolella katkaisee merkittävän ulkoilureittiyhteyden 4-tien ali Pippon alueen kautta Linnaistensuolle, ja paine Renkomäen ulkoilureittien jatkamiseen ja virkistyskäytön edistämiseen on vain kasvanut. Myös maankäytön kehittyminen Renkomäen läheisyyteen on lisännyt ottamistoiminnan sosiaalisia vaikutuksia ja laajenevan käyttäjäkunnan virkistyskäyttö-odotuksia. Sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa onkin tarkoituksenmukaista, että vaikutusalue määritellään koko Lahden kaupungiksi. Tältä osin arviointimenettelyä tulisi tarkentaa kohdentamalla se esim. virkistyskäytön suunnittelijoihin ja luontotapahtumien järjestäjiin. Ottamistoiminnan maisemalliset vaikutukset ulottuvat kilometrien päähän Lahden eteläpuolella. Nykyisen ottamistoiminnan haittojen rajoittaminen mahdollisimman pienelle alueelle tarkoittaa 0+ -vaihtoehdon muodostamista siten, että ottamistoiminta suunnitellaan uudelleen nykyisellä hakijoiden omistamalla ottamisalueella sekä yksityisen ottamisalueen yhteissuunnittelulla Samaan aikaan olisi Lahden kaupungin suunniteltava luonnoksia tulevasta virkistyskäyttöä palvelevasta maankäytöstä niin, että ottamissuunnitelmilla voidaan toteuttaa suoraan tulevaa maastomuotoilua.

Lahti Aqua Oy kertoo lausunnossaan, että sillä on lupa vedenottoon ja se ottaa pohjavettä Renkomäen pohjavedenottamosta. Pääosa vedestä pumpataan Hartwall Oy:n käyttöön käsittelemättömänä. Lahden vedentuotannosta Renkomäki vastaa noin 10 %:a. Arviointiohjelmassa on esitettävä nykyisen 20 vuoden aikana jatkuneen soranoton vaikutukset alueen pohjaveden laatuun. Vaikutusten perusteella on tehtävä riskianalyysi suunnitelman vaihtoehdoille ja esitettävä riskienhallintakeinot pohjaveden pilaantumiselle. tavoitteena säilyttää pohjaveden laatu ja määrä vähintään nykyisellä tasolla. Pohjaveden pinnan ja kaivualueen välisen suojakerroksen on oltava vähintään 10 m. Avattavalle alueelle on annettava pinta-alarajoitus siten, että ottotoiminnan jälkeen alue on maisemoitava vaihteittain. Nykyiselle ottoalueelle tulisi tehdä viimeistely osalle aluetta. Maisemoinnin toteutustapa, mm. maa-ainesten laatu ja käyttötapa, on suunniteltava ja toteutettava siten, että pohjaveden muodostuminen on mahdollista ja laatu säilyy nykytasoisena tai parempana. Tuleva maankäyttö on ohjeistettava niin, että pohjavedelle ei aiheudu pilaantumisriskiä.

Osa mielipiteistä on annettu yleisötilaisuudessa jaetulla lomakkeella, joista tähän on koottu vastaukset niistä lomakkeista, joissa oli vastaajan nimi ja osoite.

Henkilöt A, B, C ja D ovat asuneet Renkomäessä seitsemän vuotta. He muuttivat pääkaupunkiseudulta Renkomäkeen sen Helsinkiin nähden loistavan sijainnin, mahtavien ulkoilumaastojen ja metsien, alueella asuvien lapsiperheiden ja Lahdessa asuvien sukulaisten ja ystävien vuoksi. Pitkistä ja joskus erikoisjärjestelyitä vaativista työmatkoista huolimatta Renkomäessä on hyvä olla sen vuoksi, että se on turvallinen ja lapsiystävällinen asuinpaikka, jossa koulutiestä selviää yhdellä Orimattilantien ylityksellä ja leikkipaikat ovat turvallisia. Perheen aikuiset lenkkeilevät harjulla ja muualla kodin lähimaastossa päivittäin. Myös perheen koiralla on hyvät lenkkimaastot Renkomäen harjulla. So-

ranottohanke muuttaa alueen työmaaksi. Kirjoittajat vastustavat Renkomäen harjun muuttamista ympärivuorokautiseksi työmaaksi rekkoineen, meluineen, pölyineen, ilmastovaikutuksineen, kiinteistöjen jälleenmyyntiarvon laskemiseen ja asumisviihtyisyyden pilaamisineen.

Henkilö E toivoo Renkomäen säilyvän mahdollisimman luonnontilaisena alueena. Nykyinenkin soranotto ja käsittely aiheuttavat melua, pölyä ja mahtavaa rekkarumbaa. Harju on kaupungin hiekkalottovoitto, mutta sen lyhytnäköinen käyttö ei ole kaupungin etujen mukaista. Poliittisten päättäjien tulisi harkita tämänhetkistä taloudellista hyötyä ja asukkaiden ja mäen itsensä arvoa. Halu-aako Lahti profiloitua pelloille leviävänä supermarket-tattina, joka imee erityispiirteensä rekkalavoille ja samalla iskee vesisuonensa entisiksi. Kirjoittajan perhe marjastaa, sienestää, lenkkeilee, hiihtää ja laskee mäkeä Renkomäellä. Vastaantulijoita on joka kerta. Renkomäki tarvitsee suojelua.

Henkilö F kantaa huolta Renkomäen soranottoalueen laajennuksessa ennen kaikkea liikenteestä, melusta, pölystä ja pohjavedestä. Nämä seikat sekä murskauksen kellonajat ja paikka pitää ottaa arvioinnissa erityisesti huomioon. Hän katsoo, että pitäisi jättää harjua edes vähän ennalleen tuleville sukupolville, että ei olisi vain suuri monttu.

Henkilö G on sitä mieltä, että Renkomäen upea harju tulee ehdottomasti säilyttää. Harju on renkomäkeläisille keidas, luontoa, marjoja ja sieniä. Kuinka harjun katoaminen vaikuttaa liikennemeluun? Hiekkapölyä on jo nyt, entä sitten, kun tuuli pääsee puhaltamaan joka suunnalta? Suuri soranotto pitäisi siirtää kauemmas pienasutusalueelta.

Henkilö H haluaa arvioinnissa otettavan erityisesti huomioon maiseman, asukkaat (melu, pöly, yms.) ja kasvi- ja eläinlajien suojelun. YVA-ohjelma on tarpeellinen, toivottavasti siinä otetaan huomioon alueen asukkaat. Alue on nyt hyvässä mallissa. Hyvät ulkoilumaastot kesällä ja talvella. Laajennushanke mietityttää kirjoittajaa, koska hän asuu alueella. Laajennushankkeeseen liittyy vahva taloudellinen hyöty, se vienee voiton esim. asukasviihtyvyyteen verrattaessa.

Henkilö I katsoo, että Renkomäen soranottoalueen laajennus tuhoaa virkistysalueen. Sorakuoppa on erittäin suuri ja keskellä kasvavaa asuinalueetta. Se on ainoa luontovirkistyskohde alueella luontopolkuineen. Hanke alentaa asuntojen ja kiinteistöjen arvoa? Arvioinnissa on erityisesti otettava huomioon virkistys- ja luontoarvot ja selvitettävä lähialueiden vaihtoehtoiset luontopolut. On hyvä, että YVA-ohjelma on olemassa, mutta kirjoittaja ei usko, että menettelystä on merkitystä, sorakuoppa laajenee joka tapauksessa. Hän on sitä mieltä, että laajennusta ei tule sallia keskelle asuinalueetta. Se aiheuttaa melua, pölyä ja asuntojen arvon laskua. Kuka sitten enää haluaa muuttaa näin suuren, ruman montun lähelle.

Henkilö J on sitä mieltä, että hanke rikkoo alueen luontoarvoja ja alueen viihtyvyyttä. Hänellä on huoli pohjavedestä, soranoton aiheuttamista häiriöistä ja asuntojen arvon alenemisesta. Hän haluaa arvioinnissa selvitettävän erityisesti Tarolankadun suunnan taloille aiheutuvan häiriön, talojen arvon alenemisen, luontoarvot ja virkistyskäytön. Kaupunki ei toimi pitkäjänteisesti, jos se kaa-voittaa omakotitontteja ja antaa sorakuopan laajentua samaan aikaan.

Henkilö K mielestä tärkeä osa Renkomäkeä poistuu, jos harju kaivetaan pois. Hiekkaa käytetään teiden pohjustamiseen, mutta kyllä niillä pystyy ilman asfalttiakin ajamaan. Jos harju viedään pois, moottoritien melu kuuluu paljon kovempaan asukkaille. Tonttien arvot laskevat. Lapset eivät pääsisi laskemaan pulkalla. Harju tarjoaa erinomaisen paikan lenkkeillä, lapset voivat rakennella majoja ja leikkiä. Soranottajia ei kiinnosta kuin raha. Harjun pitäisi antaa olla ja sora etsiä jostain muualta.

Henkilö L on huolestunut siitä, että hankkeen myötä lenkkipolku katoaa ja tuulet ja sateet läpäisevät reitin pohjoisesta etelään. Hän suhtautuu hankkeeseen hyvin kielteisesti, koska harjua on Renkomäestä Lappeenrantaan saakka. Miksi piti ottaa kerma kakun päältä! Renkomäki oli erikoinen soraniemi eli uloke ja myös korkein kohta tanssilavan tuntumassa. Tähän mennessä otosta on aiheutunut mm. melua, tuulta, hiekkaa auton pellille. Pohjois-luodetuulet ja Launeen 'montun' saasteet eivät saa tulla läpi. Toistaiseksi vielä nykyään esim. ukkospilvet eivät tule em. suunnasta, joten soraa on vielä. Mutta enempää ei saa ottaa. On menetetty jo paljon, mm. lukuisia rinnekasveja. Lähiharjumetsän lenkkipolku on jätettävä alueen 1000 omakotiasujalle.

Henkilö M katsoo, että hankkeesta aiheutuu lisää liikennettä, pölyä ja melua. Arvioinnissa on selvitettävä erityisesti liikenteen haitat ja kasvillisuus. Asukkaiden kommentit on otettava arvioinnissa huomioon. Samoin on otettava huomioon harjun kangasvuokkoesiintymä.

Henkilö N vastustaa sitä, että soranottoa lisätään ja laajennetaan. Renkomäki menettää asemansa viihtyisänä ja maalaismaisena kaupunginosana. Jo nyt osa luontopoluista on kadonnut kuopan pohjalle. Pohjaveden pinnan lähelle kaivaminen voi alentaa pohjaveden tasoa tai lisätä sen pilaantumisriskiä. Pohjaveden kanssa ei kannattaisi leikkiä, sillä ihmiset juovat sitä. Vakuutusrahat eivät korvaa sitä, jos se ”sattuu” menemään pilalle. Lohja Ruduksella on muitakin soranottoaikoja, joten tilannetta voisi varmaan tarkastella uudestaan.

Henkilö O pitää laajennushanketta hirveänä. Luontopolut häviävät, ja tilalle tulee hirvittävä monttu, pölyä ja meteliä. Päivittäin käytössä olevat luontopolut häviävät. Kotitalolta näkymä tulee olemaan kauhea, kun metsät häviävät. Tulee pölyä ja meteliä. Arvioinnissa on erityisesti otettava huomioon alueen asukkaiden viihtyvyys, melu, pöly ja näkymät. Arvioinnin pitäisi sisältää vain nykyisen montun alasajo ja maisemointi. Kirjoittajan mielestä soramontun laajentuminen riittää jo. Ainoastaan voisi syventää monttua, mutta kaikille laajennuksille stoppi. Jatkossa hiekka pitää hakea jostain kauempaa, vaikka se maksaisi hiukan enemmän.

Henkilö P mieleen tulee hankkeesta luonnon raiskaus, liikenteen lisääntyminen, melu, ympäristöhaitat, pohjavesien turmelu, soraharjujen tuhoaminen, lenkkeily- ja ulkoilumaastojen tuho ja häikäilemätön luonnonvarojen tuhoaminen. Renkomäen hiekkaselänteet ovat tärkeitä pohjavesialueita ja vedenotto-alueita. Marja- ja sienimaastot tuhoutuvat. Arvioinnissa on erityisesti selvitettävä mm. pohjavesiasiat, ulkoilualueen tuhoutuminen, liikenteen kasvu, joka on merkittävää esim. koululaisten ja lasten kannalta, kasvavat melu- ja saastehaitat. Jo nyt liikenteen melu (moottoritieltä) kuuluu voimakkaammin, kun harjua on poistettu. Entä kun se on kokonaan pois? Toivottavasti Lahden kaupunki ajattelee pehmeitä arvoja. Raha ja kovat arvot ovat taas menossa luonnon ja ympäristön edelle. Soranottoalueita on oltava muualla! On tutkittava

mistä muualta maa-ainekset voi ottaa, alueita varmasti löytyy. Ruduksen ja Lahden kaupungin on lopetettava Renkomäen harjun raiskaus.

Henkilö Q mielestä Renkomäen harju on omaperäisellä tavalla äärimmäisen kaunis paikka ja Renkomäen parhaita paikkoja. Jos se pistetään maan tasalle, se vie osan monesta Renkomäessä, Patomäessä, Launeella, Nikkilässä, Ämmälässä ja Vartiolaaksossa asuvasta ihmisestä, joka käy siellä virkistäytymässä. Kirjoittaja vastustaa ehdottomasti hanketta ja pyytää säilyttämään harjun ennallaan.

Henkilö R pitää laajennusta tarpeettomana. Se on liian lähellä asutusta ja vedenottamoa ja aiheuttaa haittaa pohjaveden imeytymiselle. Arvioinnissa on otettava huomioon veden laatu ja selvitettävä meluhaitat ja ilmanlaatu.

Henkilö S mielestä hanke aiheuttaa sen, että luonto tuhoutuu, murskaajan ääni kuuluu ja pöly lentää tuulella. Loppukin harju tuhoutuu! Hän on omistajana/osakkaana yhteiskuopassa ja asunut Renkomäessä lähes koko ikänsä. Häntä surettua harjun poistuminen. Arvioinnissa on otettava erityisesti huomioon kulttuuriperintö ja pohjavedet, koska veden laatu on vedenottamoalueella ollut toistaiseksi hyvä. Onko se pakko vaarantaa! Asukkaiden kuuleminen on tärkeää selvitystä tehtäessä. Linjaportintieillä Renkomäessä on kärsitty useita vuosia murskauksesta aiheutuneesta melusta klo 7:stä klo 20 – 21:een asti ja pölystä tuulisilla ilmoilla, aamusta iltaan, ja liikenteen melusta. Pitäisi olla nopeusrajoituksia koululta Ruduksen ohi tai Rudukselle asti.

Henkilö T kyselee, häviääkö loppukin entisestä upeasta harjusta. Hän haluaisi edes osan siitä säilyvän.

Henkilö U on kauhistunut hankkeesta sen ympäristövaikutusten vuoksi. Jos hanke toteutuu, alueen siisteyteen pitää kiinnittää erityistä huomiota, autojen mukana tulee kuraa. Kuinka hanke vaikuttaa ilman laatuun? Hän kysyy, miksi murskainmelua ei vähennetä esim. meluvalleilla.

Henkilö V suhtautuu hyvin kielteisesti laajentamiseen, koska se lisää melua, pölyä ja ilmansaasteita. Simolankadun asukkaista on tutkittava terveysvaikutukset. Onko alue enää asumiskelpoista, jos sora- ja murskainmelua tulee vielä lisää aikaa ja liikennemäärät tästä vielä lisääntyvät, sillä Simolankadun kautta liikenne ilmeisesti kulkee. Arvioinnissa on erityisesti selvitettävä melu, pöly ja liikenne ja niiden yhteisvaikutukset.

Henkilö X on sitä mieltä, että ahneudella ei ole loppua. On jo menetetty arvokas luontoalue, ja vielääkään ei lopeteta. Maisemointi on osittain unohdettu. 60-luvulla aloitettu toiminta ei ole "pitkä historia", sillä harju on noin 10 000 vuotta vanha. Arvioinnissa on erityisesti otettava huomioon asukkaiden mieliteet asuinalueensa puolesta. Nyt on jo luonto menetetty, onko mitään enää tehtävissä. Tuntuu, että on meneillään 'mafiamiehinä'. Laajennuksesta tarvitaan tarkkoja tutkimuksia. Liikennehäiriöt ovat jo nyt haitallisia, mm. melu. Hiekka-autot ajavat ympäri vuorokauden. Moottoripyörillä tullaan ajamaan. Auto pysäköidään, pyörät puretaan autosta ja eikun ajamaan montulle. Onko se luvallista?

Henkilöt Y ja Z katsovat, että alueen arkeologisia arvoja ei ole otettu huomioon, alueella on ollut asutusta jo noin 10 000 vuotta. Koska harjun maa-aines on hyvin vettä läpäisevää, korkealaatuisten pohjaveden muodostumiseen tarvi-

taan arvioitua paksumpi maakerros. Ottotaso on liian ohut pohjaveteen nähdessä. Työkoneiden ja ajoneuvojen poltto- ja voiteluaineet ja hydraulikkaöljyt ovat suuri riski pohjavedelle. Harjulla on ollut ja on edelleen useita harvinaisia kasveja, esim. kangasvuokko. Soranotto on pilannut maiseman, ja jäljellä oleva tulisi ehdottomasti säilyttää kevyellä maisemoinnilla. Arvioinnissa on tarkoituksellisesti korostettu länsipään yksityisen soranoton maisemavaikutusta. Se korostuu näkymässä, koska Rudus ja Kuntatekniikka ovat ottaneet takaa ja itäpuolelta soran pois kymmenien metrien paksuudelta. Maisema tulee ottaa vakavasti huomioon. Renkomäki on kaupungin moottoritille näkyvä maisemallinen käyntikortti. Kaupunki ohjaa asutuksen ja kaupan kasvua voimakkaasti Renkomäkeen ja sen lähialueille. Jos alueella sallitaan nykyinen saati laajeneva soranotto, se on ympäristövaikutuksineen suuressa ristiriidassa asumisviihtyisyyden kanssa. Murskauksesta ja kuorma-autoliikenteestä aiheutuva melu, tärinä ja pöly alentavat kiinteistöjen arvoa, aiheuttavat vaaratilanteita jalan ja pyörillä liikkuville koululaisille ja aikuisille. Pöly ja melu kulkeutuvat esitettyä vaikutusalueita kauemmaksi etenkin voimakkaalla etelä- tai pohjoistuulella, koska harjun rinteisiin on puhkaistu aukkoja. Nykyiset toimijat suhtautuvat välinpitämättömästi aiheuttamiinsa ympäristöhaittoihin ja niiden minimoimiseen. Toiminta on ympärivuorokautista, vaikka toiminnalle on asetettu aikarajat. Raskaat perävaunulliset kuorma-autot aiheuttavat melua ja tärinää erityisesti yöaikaan. Ajoneuvojen pyörissä Simolankadulle ja Orimattilankadulle kulkeutuvaa kura ja hiekkaa ei ole tänä vuonna pesty kertaakaan lupauksista huolimatta. Viranomaisten pitää ottaa nämä seikat huomioon käsitellessään YVA-ohjelmaa. Hanketta ei tule toteuttaa.

Henkilö Ä katsoo, että hanke vaarantaa Renkomäen vedenottamon. Jakokunnan kuoppaa ei saa ottaa. Yli-Mäkelän tilan suojametsä pitää säilyttää jakokunnan kuopan vieressä länsipuolella.

Henkilö Ö haluaa ilmaista huolensa soranotosta. Hän toivoo, että soraharjun virkistyskäyttö otettaisiin huomioon soranottolupaa annettaessa. Hän on retkeillyt paljon lasten kanssa harjulla kesäisin ja ollut talvisin pulkkamaässä. Harju estää hyvin myös moottoritiltä kantautuvan liikenteen äänen.

Henkilö 1 katsoo, että Renkomäen harju on tärkeä ulkoilukohde myös muille kuin Renkomäessä asuville. Kirjoittaja asuu noin 5 km:n päässä ja on liikkunut harjun seuduilla jo ainakin 15 vuoden ajan. Harju on kuoppaa lukuun ottamatta kaunis ja metsäinen, siellä on hyvä kävellä, juosta, maastopyöräillä ja talvelle hiihtää. Harjulta voi katsella Lahden maisemia pohjoiseen ja etelään. Se on myös tärkeä paikka rauhoittumiselle luonnon äärellä. Etelästä Lahteen saapuille harju on ensimmäisiä näkyviä asioita Lahdesta. On häpeä, että ammottava kuoppa näkyy kauas. Sorakuoppaa ei tule enää laajentaa merkittävästi. Ottotoiminnan tulisi loppua viimeistään nykyisen lupakauden loppuun (2017), ja sen jälkeen se pitää maisemoida ja jättää rauhaan.

Henkilö 2 asuu perheineen Renkomäessä He ulkoilevat ja virkistäytyvät harjulla eivätkä halua, että sitä enempää hävitettäisiin. Se on myös tärkeä osa Etelä-Lahden maisemaa.

Henkilö 3 kertoo mielipiteensä harjun nykyisestä ja suunnitellusta soranotosta. Hän muistaa vanhempien ihmisten kertoneen ajasta, jolloin harjulla on ollut urheilukenttä tai tanssilava lähes 140 m:n korkeudella merenpinnasta upeine maisemineen etelästä pohjoiseen. Soranoton vuoksi harjusta on jäljellä vain rippeet. Otossa on rikottu sekä maa-aineslakia että muitakin lakeja, kun on

turmeltu kaunis maisemakuva ja aiheutettu haittaa ihmisille ja ympäristölle ja vaaraa pohjavedelle ja sen muodostumiselle. Alueen asukkaat ovat seuranneet 20 vuoden ajan kiihtyvää soranottoa haittavaikutuksineen. Samaan aikaan Lahden kaupunki on kaavoittanut alueelle merkittävän määrän uutta asutusta ja asukasmäärä on lisääntynyt räjähdysmäisesti. Samalla on lisääntynyt harjualueen liikunta- ja virkistyskäyttö. Soranoton vuoksi lenkkeily, koirien ulkoiluttaminen, marjastus ja sienestys ovat vuosi vuodelta vaikeampia. Noin 120 ha:n harjualueesta on noin 70 ha soranottoalueena, ja nyt halutaan ottaa lisää reunoilta ja mennä syvemmälle. Vaikka alue on retkeily- ja ulkoilualuetta, liikumista on vaikeutettu vuosi vuodelta enemmän ja nyt halutaan estää se lopullisesti. Renkomäkeläiset vastustavat kaikenkokoista soranottoa, suurin osa asukkaista ei hyväksy edes nykyistä soranottoa. Tämä mielipide on eri minkä Lahden kuntatekniikan edustaja esitti. Samoin oli väärä tieto se, että alueella ei olisi juurikaan virkistyskäyttöä. YVA-arviointi edellyttää lain mukaan puolueetonta tutkimusta. Nyt näyttää siltä, että ammattitaitoisesti asioita vääristelemällä ja kaunistelemalla halutaan luvat koko alueen maksimaaliseen käyttöön ihmisistä piittaamatta. Pitäisikö asukkaiden palkata oma konsultti tutkimaan soranoton haittoja? Harjua käyttävät paitsi Renkomäen myös Venetsian, Nikkilän, Patomäen, Pennalan, Ämmälän, Liipolan ja Saksalan asukkaat, siis paljon laajemman alueen ihmiset kuin 45 dB:n melun vaikutusalue kartalla. Yleiskaavan mukaan alueen asukasluku tulee kasvamaan edelleen voimakkaasti. Nykyisin harju luontaisena meluvallina vaimentaa moottoritien aiheuttamaa taustamelua, mutta soranoton myötä luodaan pysyvä taustameluhaitta renkomäkeläisille. Renkomäen vpk:n takana olevan soranottoalueen maisemointi pitää tehdä niin, että nykyinen olemassa oleva harjun korkein luontainen huippu säilyy. Huipulle renkomäkeläiset ovat ideoineet kuntokohdetta, ulkoilumajaa ja laavua nuotiopaikkoineen. Harju on tärkeää pohjaveden muodostumisaluetta ja merkittävä pohjavesialue. Myös siitä syystä harju pitää säilyttää. Voimassa olevassa yleiskaavassa Renkomäki on merkitty pääosin asumiskäyttöön sekä retkeily- ja ulkoilualueeksi. Siihen ei soranotto sovi. Nyt Lahden kaupungin päättäjät ovat aikeissa toimia päinvastoin: maisemalla ei ole väliä, virkistysalueet supistuvat, tilalle rekkarallia, melua, pölyä, pakokaasuja. Päättäjät asuvat ilmeisesti itse muualla, eivätkä nämä haitat vaivaa heitä. Kukaan Renkomäen harjun alueella asuva ei halua soranoton jatkuvan. Nykyistä soranottoaluetta ei saa missään tapauksessa laajentaa. Lisäksi nykyistä lupaa pitää tiukentaa mm. kellonaikojen suhteen siten, että murskausta ja seulontaa saa tehdä vain klo 8 -16. Maisemointityöt sekä korvaavat ulkoilureitit valaistuksineen ja asianmukaisine yli- ja alikulkuineen pitää tehdä viivyttämättä.

Henkilö 4 on pöyristynyt konsulttien väitteestä, että Renkomäen harjulla ei ole virkistyskäyttöä. Kirjoittaja on juuri edellisenä päivänä käynyt siellä, kuten on käynyt pienestä pitäen, samoin koko hänen tuttavapiirinsä. Ehkä harjulla ei ole geologista arvoa, mutta muita arvoja sillä on runsaasti. Soranottopaikkoja on muuallakin Lahden ympäristössä. Jos harju vedetään maan tasalle, sitä ei saa enää takaisin. Renkomäen harju on kaunis ja uniikki paikka renkomäkeläisille, eikä kirjoittaja usko kenenkään tukevan soranottoa. Kukaan renkomäkeläisistä ei ole valmis luopumaan harjusta nyt eikä tulevaisuudessa.

Päijät-Hämeen lintutieteellinen yhdistys ryn puheenjohtaja Jorma Rantama pelkää hankkeessa lintualueiden tuhoutumista, mm. törmäpääsky, tiltalti, valkoselkätikka, pyy ja varpushaukka kärsivät hankkeesta. On tehtävä luonto- ja linnustoselvitys. Linnuston kannalta hanke ei ole suotava, varsinkin alueen suppa-alueen puolelta.

Henkilöt 5 ja 6 asuvat vakituisesti alle kilometrin päässä Renkomäen soranottoalueesta Tarolan alueella, jonne yksi laajennusvaihtoehtoista on suunniteltu. He suhtautuvat soranottoalueen laajentamiseen erittäin negatiivisesti ja kummastelevat sitä, että asiaa edes harkitaan. He ovat erittäin huolestuneita laajennuksen vaikutuksista alueensa asuinoloihin ja luontoon: melu, pöly, lisääntynyt liikenne, harjumaishan tuhoutuminen ja upean luonnon menetys virkistysmahdollisuutena. Jos laajennus kohdistuu Tarolan suuntaan, se tulee olemaan 200 – 300 metrin päässä kirjoittajien kodista, joten vaikutukset tulevat olemaan ilmeiset. Laajennuksen myötä voimakkaasti lisääntyvät ympäristövaikutukset vaikuttaisivat hyvin negatiivisesti mm. asuinalueen viihtyisyyteen, maineeseen ja rauhallisuuteen, asuntojen arvoon, liikenteen turvallisuuteen alueella, ihmisten terveyteen, alueen ilman laatuun ja melutasoon, maisemaan, kasvi- ja eläinlajistoon, pohjaveden laatuun ja alueen virkistyskäyttöön. Laajennuksen vaikutuksia arvioitaessa pitää ottaa huomioon nimenomaan vaikutukset asukkaisiin, koska alueella asuviin vaikutukset kohdistuvat, eivät päättäjiin. Kirjoittajat pitävät käsittämättömänä, että kaupunki edes harkitsee laajennusta, sillä kun kirjoittajat hakivat tonttia vuonna 1999, kaupunki mainosti Renkomäen aluetta mm. RAKSA-messuilla kertomalla, että soranotto lopetetaan vuonna 2017. Samalla esiteltiin maisemointia ja virkistysalueita, joita alueelle voidaan suunnitella soranoton päätyttyä. Asukkaita saatiin varmasti houkuteltua Renkomäkeen. Varsin petollista edes ajatella nyt myöntää lisääikää soranotolle ja vieläpä laajentaen aluetta. Kirjoittajat vastustavat hanketta ehdottomasti.

Henkilö 7 katsoo, että Renkomäen harju on osa Renkomäkeä. Harju on pienentynyt pienentymistään vuosien aikana. Harju on muuttunut jo nyt liian paljon sekä läheltä lenkkipolkuna että kauempaa Helsingin moottoritietä katsottuna. Nyt harjun kuluttaminen pitäisi saada loppumaan. Se on tärkeä osa luontoa ja kertoo geologisesta historiasta. Sitä ei saa hävittää.

Renkomäen omakotiyhdistys r.y. on järjestänyt asiasta oman kuulemistilaisuuden, jossa olivat läsnä Lahden Seudun Kuntatekniikka Oy:n ja Rudus Oy:n edustajat. Yhdistys kannattaa vaihtoehtoa 0 eli hanketta ei toteuteta. Renkomäessä on ollut asutusta jo ennen kuin soranotto alkoi 1960-luvulla, mutta asutus on niistä ajoista voimakkaasti lisääntynyt. Kaupunki myy ja vuokraa tontteja alueelta. Asukasmäärän kasvu on ollut suurimpia Lahdessa. Alue on yksi niistä kolmesta Lahden asutusalueesta, jossa on suhteellisesti eniten alle 15-vuotiaita lapsia ja syntyvyys merkittävä. Ei ole perusteltua kasvattaa soranottoa lapsiperheiden asuntoalueen vieressä. Renkomäen harjulle on tehty joskus luontopolku, jonka taulut on rikottu. Polku on silti edelleen käytössä samoin kuin monet muut harjut päällä ja rinteillä risteilevät polut. Raskaan kuljetuskaluston liikenne aiheuttaa merkittävästi melua, tärinää ja pölyä. Rekkojen melu on pahinta Orimattilankadun ja Simolankadun maissa. Raskaan kaluston liikennöimällä reitillä kulkee myös esikoululaisia ja ala-asteen koululaisia. Isommat pyöräilevät ja pienemmät kävelevät. Molempien kulkuväylät risteävät sorarekkojen reitillä Simolankadun ja Orimattilankadun risteyksessä. Kokemuksen mukaan harju vaikuttaa alueen mikroilmastoon. Se mm. pysäyttää usein sadealueen, ja havupuiden peittävä harju nostaa etelän puolen lämpötilaa. Renkomäen harju on merkittävä pohjaveden muodostumisalue, josta mm. Hartwall Oy ottaa vettä. Yhtiö ei ollut tietoinen suunnitelmasta, mutta ilmaisi olevansa huolestunut asiasta. Soranottoa on ehdotettu syvennettäväksi lähemmäs pohjavettä. Silloin myös ilman päästöt ja muut mahdolliset vahinkopäästöt kulkeutuvat helposti pohjaveteen. Omakotiyhdistys pyytää, että ympäristökeskus tutkii nykyisen ehjän harjualueen luontoarvot. Lahden maise-

makuva Helsingistä päin tultaessa on rikkonainen auki revityn harjun vuoksi. Maisema on merkittävä imagokysymys kaupungille, joten kaupungin tulee maisemoida myös hankkeen A-alue. Omakotiyhdistys muistuttaa myös maa-aineslaista, jonka mukaan kiinteistön omistaja voi saada maa-ainesten ottajalta korvausta, jos ainesten ottaminen alentaa viereisen tai lähellä olevan kiinteistön arvoa tai aiheuttaa muuta merkittävää vahinkoa tai haittaa. Renkomäen harjulla on myös runsaasti marjoja ja sieniä, joita renkomäkeläiset hyödyntävät vuosittain.

Henkilöt 8 ja 9 pelkäävät hankkeesta aiheutuvan terveyshaittoja melusta ja pölystä, asunnon arvon alenemista sekä ympäristön muuttumista rumaksi ja pölyiseksi. Liikenteen lisääntyminen vaikuttaa lasten turvallisuuteen. Näitä seikkoja pitää selvittää ympäristövaikutusten arvioinnissa. Asiasta on tiedotettu huonosti, voisi luulla, että asiaa suunnitellaan salassa. Tietoa tulee vähitellen ja yleensä vähätellään haittavaikutuksia. Alueen kaikki asukkaat vastustanevat hanketta. Melko todennäköisesti hankkeen toteutuksessa alkaa valituskierre. Herää kysymys ympäristövaikutusten arvioinnin puolueettomuudesta.

Henkilöt 10 ja 11 asuvat suunnitellun soranottoalueen itäpuolella aivan suunnitellun ottoalueen rajalla. He ovat huolestuneet siitä, että koko Renkomäen ainutlaatuinen harjumaisema tultaisiin tuhoamaan. Heistä on mahdotonta, että Lahden kaupunki voi osallistua tällaiseen maiseman, luonnon ja ympäristön tuhoamiseen samalla, kun se laajentaa Renkomäen asuinaluetta. Soranoton laajennus ei liene vetovoimatekijä uusien asukkaiden saamiseksi. Kirjoittajat ovat huolissaan hankkeen vaikutuksista pohjaveden laatuun ja siitä, että pohjavesivaikutukset otetaan huomioon riittävän vakavasti. Asuinalueen liikenne tulee lisääntymään valtavasti alueen kapeilla teillä ja aiheuttaa melua ja ilmaansaasteita soranotosta aiheutuvan melun, pölyn ja tärinän lisäksi. Harjun tuhoamisen seurauksena myös moottoritien melu lisääntyy alueella. Ilman laatu tulee heikkenemään, kun harjun hiilidioksidipäästöjä sitovat metsät tuhotaan. Mitkä ovat vaikutukset alueen asukkaiden terveyteen? Myös alueen ihmisten fyysinen ja psyykkinen turvattomuus lisääntyy, esimerkiksi lasten liikkuminen alueella vaarantuu. Hankkeen vaikutuksia alueen ihmisten fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen terveydentilaan pitää arvioida suunniteltua kattavammin, luotettavammin ja asiantuntevammin, asuinympäristöhän vaikuttaa ihmisen terveydentilaan ja sosiaalisiin suhteisiin. Renkomäen harju on tärkeä lenkkeily-, marjastus- ja virkistätymisalue luontopolkuineen, ja se pitää säilyttää asuinalueen vihreänä keitaana. Luontoarvojen tuhoamisen lisäksi hanke heikentää alueen viihtyisyyttä ja vetovoimaisuutta ja tätä kautta myös kirjoittajien kiinteistön arvoa ja asumista. Kirjoittajien kiinteistön kohdalla melusta ja pölystä aiheutuisi terveydelle vaarallista haittaa. Kuka korvaa taloudelliset ja inhimilliset menetykset ja terveyshaitat? Turvavyöhyke sora-alueelta lähimpään kiinteistöön on liian pieni. Kirjoittajat tulevat vastustamaan maa-ainesten ottoalueen laajentamista ja seuraavat tarkasti asian etenemistä.

Henkilö 12 pitää hanketta uskomattomana ja erittäin haitallisena. Soranotto ei kuulu keskelle kaupunkialuetta kaikkien haittavaikutustensa vuoksi. Arvioinnissa on selvitettävä mm. mikroilmaston muutokset, moottoritien melualueen laajeneminen, luontoarvojen menetykset ja viihtyvyyden aleneminen. Laajenuksen torjumiseen tullaan käyttämään kaikki lailliset keinot.

Suomen luonnonsuojeluliitto toteaa, että hankkeessa on vaihtoehtoja, mutta YVAssa ei ole esitetty, kuinka näihin rajaustavaihtoehtoihin on päädytty. Myös uusilla suunnitelluilla alueilla pitää seurata pohjaveden korkeutta ja laatua.

Nämä näytteenottopisteet pitää suunnitella edeltäpäin. Alue on pohjaveden muodostumisalueella. Jos hanketta laajennetaan alaspäin, vesi suodattuu pienemmän maakerroksen läpi. Tämä lisää riskiä pohjaveden saastumiselle. Riskiä lisää myös se, että raskaat kulkuneuvot kulkevat alueella myös muualla kuin rakennetuilla teillä ja alueelle kertyvät vedet imeytyvät maaperään. Alueen ympäriltä löytyy myös luonnontilaisia lähteitä. Vesilain mukaan luonnontilaista lähdettä ei saa muuttaa niin, että sen säilyminen luonnontilaisena vaarantuu. Myös metsälain mukaan lähteiden lähiympäristöt ovat erityisen tärkeitä elinympäristöjä. YVAssa pitää selvittää, onko havaittu nykyisellä toiminnalla olleen vaikutusta ympäristön tilaan. Ottoalueen pohjoispuolella on Iijärvi, joka on luonnontilaisen kaltainen suo. Pohjaveden pinnan muutoksilla saattaa olla huomattaviakin vaikutuksia suon nykytilaan. Maa-ainelaki kieltää erikoisen luonnonesiintymän tuhoamisen. Alueella oleva suppa-alue on arvioitu arvokkaaksi geologiseksi muodostumaksi osayleiskaavatyön yhteydessä, joten se pitää rajata pois hankealueesta. Myös alueen itäosassa oleva luontopolku pitää säilyttää. Harjujen paahderinteillä, luonnontilaisen kaltaisilla soilla ja lähteissä saattaa olla uhanalaista lajistoa. Esim. harjukasvien inventointi on vuodelta 1989, joten harjun lajisto pitää inventoida uudelleen. Myös muut luontokohteet pitää inventoida maastossa, pelkät aineistotietokannat eivät aina ole riittäviä. YVAn aikataulu ei näytä tätä mahdollistavan. Lahden liito-oravakartoituksesta pitää olla selkeämpää tietoa. Maankäytön rakennemallissa ottoalue on viherjärjestelmän rungon alueella ja sen läpi menee kehitettävä virkistysyhteys tai virkistysyhteystarve. Päijät-Hämeen maakuntakaavassa alue on osittain taajamatoimintojen ja osittain virkistysalueella. Lisäksi alueella on tärkeä vedenhankintaan soveltuva pohjavesialue. Osayleiskaavassa ottoalueen eteläpuolella on Renkomäen paikallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi luokiteltu kulttuurimaisema, pohjoisen viheralue on ympäristökokoaisuutena arvokas. Hankealue on retkeily- ja ulkoilualueella, jonka merkittävät luontoarvot tulee säilyttää. Alueen läpi menee ulkoilureitistön pääväylä. Asemakaavan mukaan hankealue on maa-ainesten ottoalueella, joka ottamisen päätyttyä asemakaavoitetaan virkistysalueeksi. Kaavoituksen mukaan toiminta-aluetta ei siis tulisi enää laajentaa, vaan nykyisen toiminnan loputtua alue jälkihoidetaan virkistyskäyttöön soveltuvaksi. Alueella jo jälkihoidetulle alueelle on tuotu pintakerrokseksi savensekaista maata. Pitäisi selvittää, vaikuttaako tämä pohjaveden muodostukseen tulevaisuudessa, koska savi ei ole alueelle tyypillistä maalajia. Samoin pitää selvittää, toteutuuko YVAssa mainittu 100 metrin suojaetäisyys lähimpään asutukseen.

YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO

Edellä lyhyesti kuvatuissa arviointiohjelmasta annetuissa lausunnoissa ja mielipiteissä on paljon arvokasta tietoa käytettäväksi arvioinnin toteutuksessa. Ympäristökeskus lähettää kopiot saamistaan lausunnoista ja mielipiteistä hankkeesta vastaaville. Alkuperäiset asiakirjat säilytetään Hämeen ympäristökeskuksessa.

Arviointiohjelmassa on esitetty hankkeen tarkoitusta lukuun ottamatta kaikki YVA-asetuksen 9 §:n edellyttämät asiakohdat, mutta niiden sisältöä on tarpeen jäljempänä todetuilta osin tarkistaa. Hankkeen ja sen vaihtoehtojen vaikutukset on selvitettävä arviointiohjelman ja yhteysviranomaisen siitä antaman lausunnon mukaisesti.

Hankkeen tarkoitus

Hankkeen tarkoitus on ilmaistu vain epäsuorasti hankkeen kuvauksessa. Siitä käy ilmi, että tarkoituksena on jatkaa maa-ainesten ottoa nykyisen luvan päät-

tymisen jälkeen. Hankkeen nimi – Renkomäen maa-ainesalueen kehittäminen – viittaa kuitenkin laaja-alaisempaan toimintaan kuin pelkästään maa-ainesten ottoon. Hankkeen tarkoitus pitää kuvata selkeästi.

Hankkeen kuvaus

Hankkeen kuvauksessa on esitelty nykyistä soranottotoimintaa ja maisemointitoimia, mutta ei lainkaan uuden hankkeen mukaisia toimia. Jos tämä kertoo siitä, että toiminnan on tarkoitus jatkua nykyiseen tapaan, ei voine olla kyse alueen *kehittämisestä*. Hankkeen kuvausta pitää tarkentaa, mm. oton eteneminen ja maisemointitoimien aikataulu, kohdentaminen ja toteutustapa pitää kuvata tarkemmin. Hanke pitää kuvata niin selkeästi ja yksityiskohtaisesti, että siitä aiheutuvien ympäristövaikutusten tunnistaminen ja selvittäminen on mahdollista.

YVA-ohjelman Ympäristövaikutukset ja niiden arviointi -luvussa sivulla 50 on esitetty ympäristövaikutuksena selvitettäväksi hankkeen vaikutukset liikennemääriin ja liikenneturvallisuuteen. Liikenne on kuitenkin olennainen osa itse hanketta, joten hankkeesta johtuvien liikennemäärien arviointi ja esittely kuuluvat hankkeen kuvaukseen eivätkä sen ympäristövaikutusten esittelyyn. Liikenteen ympäristövaikutukset selvitetään osana koko hankkeen ympäristövaikutuksia.

Hankkeen vaihtoehdot

Hankkeen vaihtoehdot, mukaan lukien toteuttamatta jättämisen vaihtoehto, ovat sinänsä asianmukaiset, mutta ne on kuvattu ympäristövaikutusten arvioinnin kannalta liian niukasti. Hankkeen ympäristövaikutusten arvioimiseksi on tärkeää tietää mm. se, kuinka eri vaihtoehdoissa maa-ainesten otto ja maisemointi on vaiheistettu, suunnattu ja aikataulutettu. Vaihtoehtojen kuvausta pitää täydentää näiltä osin. Vaihtoehdon 3 kuvauksen lopussa on jo esitetty ympäristövaikutusten arvioinnin tuloksiin kuuluvaa tietoa, vaikka ympäristövaikutuksia ei ole vielä arvioitu.

Vaihtoehtojen muodostamisen taustasta kerrotaan vain se, että ne on muodostettu realististen toiminnan toteuttamisvaihtoehtojen pohjalta. Vaihtoehtojen muotoilun ymmärtämiseksi joitakin seikkoja näistä realistisista reunaehdoista olisi ollut hyvä tuoda julki. Vaihtoehdoissa on esimerkiksi päädytty esittämään neljän metrin suojavyöhykettä pohjaveden pinnan päälle, vaikka Lahden yleiskaavassa alueella kielletään maa-ainesten otto viisi metriä lähempänä pohjaveden ylintä pintaa.

YVA-ohjelmassa luvataan, että vaihtoehdon 0 ympäristövaikutukset tullaan arvioimaan samalla tarkkuudella kuin varsinaisten toteuttamisvaihtoehtojen. Tämä on erittäin hyvä lupaus ja siitä tulee pitää kiinni, sillä alueen nykyisen ja vielä kahdeksisen vuotta jatkuvan vuosittaisen noin 700 000 kiintokuutiometrin maa-ainesten oton ympäristövaikutuksia ei ole aiemmin arvioitu YVA-lain mukaisessa menettelyssä ja laajuudessa.

Hankkeen liittyminen muihin hankkeisiin

Hankkeella ei ole nähty suoranaisia yhteyksiä muihin hankkeisiin. Yhteys alueella olevan Rudus Betonituote Oy:n tehtaan toimintaan on kuitenkin kiinteä, sillä tehdas käyttää soranottoalueen maa-aineksia tuotannossaan. Vaikka tehtaan toiminta ei eri hankevaihtoehtojen yhteydessä muuttuisikaan, hankkeiden keskinäisestä yhteydestä on tarpeen selvittää ainakin se, vaikuttaisiko hankkeen toteuttamatta jättämisen vaihtoehto tehtaan toimintaan.

Hankkeen toteuttamisen edellyttämät luvat ja päätökset

Ympäristönsuojelulakia esittelevä teksti on YVA-ohjelmassa epätasällista ja osin virheellistä. Murskausasema tarvitsee aina ympäristöluvan, kun sen toiminta-aika ylittää 50 päivää, mutta toisin kuin YVA-ohjelmassa on esitetty, luvantarve ei riipu siitä, onko murskausasema pohjavesialueella. Ympäristönsuojeluasetuksen 7 §:n 7 kohta, johon YVA-ohjelmassa on tässä kohdassa viitattu, ei määritä ympäristöluvanvaraisuutta, vaan viranomaisen toimivallan. Tekstistä puuttuu kokonaan ympäristönsuojelulain 28 §, joka määrittää ympäristöluvanvaraisuuden. Ympäristönsuojelulakia käsittelevän kappaleen lopussa on viittaukset lain 7 ja 8 §:iin. Kuitenkin myös lain 4 – 6 §:t ovat tärkeitä, koska mm. niillä perustellaan ympäristöluvan melumääräykset ja monet muut määräykset.

Huomioon otettavista laeista puuttui viittaus vesilain 1 luvun 17 a §:ään, jonka soveltaminen tulee hankkeessa mahdollisesti kyseeseen. Sen mukaan luonnon-tilaisen lähteen muuttaminen on kielletty. Muuttamiskiellosta poikkeamiseen tarvitaan ympäristölupaviraston lupa.

Vaikutusalueen rajaus

YVA-ohjelmassa rajataan hankkeen vaikutusalue arvioitavan ympäristövaikutuksen ominaisuuksien perusteella ja esitetään lähi- ja pohjavesivaikutusten sekä liikenteen vaikutusalueen rajaukset. Ehdotetut vaikutusalueet ovat pääosin riittäviä, mutta niihin on tarpeen tehdä joitakin tarkennuksia.

Pohjavesivaikutusten alue on esitetty ristiriitaisesti: tekstissä sen esitetään olevan Renkomäen pohjavesialue, kuvassa 18 Renkomäen pohjaveden muodostumisalue. Pohjavesivaikutusten vaikutusalueena on tarpeen tarkastella koko Renkomäen pohjavesialuetta.

YVA-ohjelmassa ei ole esitystä tarkasteltavaksi maisemavaikutusten alueeksi. Lähimaisemaan kohdistuvien vaikutusten vaikutusalueeksi riittää esitetty lähi-vaikutusalue. Kaukomaiseman vaikutusalue pitää rajata niin suureksi, että kriittiset näkymät esimerkiksi moottoritiltä tulevat arviointiin mukaan.

Ohjelmassa todetaan, että sosioekonomisten vaikutusten tarkastelualueen muodostavat Renkomäen asukkaat ja Lahden kaupunki. Jää epäselväksi, mitä tässä tarkoitetaan sosioekonomisilla vaikutuksilla; YVA-lain 2 §:ssä puhutaan ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen kohdistuvista vaikutuksista. Tarkastelualueena Lahden kaupunki (rinnastettuna Renkomäen asukkaisiin) on myös epäselvä; lain em. määritelmän mukaan arvioidaan vaikutuksia ihmisiin. – Ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen kohdistuvien vaikutusten tarkasteltavaksi vaikutusalueeksi on sopiva kuvassa 18 esitetty lähivaikutusalue, mutta sitä pitää soveltuvin osin tarvittaessa täydentää: Renkomäen alueella on esim. käynyt ulkoilemassa, marjastamassa ja sienestämässä myös lähivaikutusalueen rajauksen ulkopuolelle jäävien alueiden asukkaita.

Ympäristön nykytilan kuvaus ja vaikutusten selvittäminen

Ympäristön kuvauksen tarkoituksena on auttaa tunnistamaan hankkeen mahdollisia vaikutuksia ja kohdentamaan vaikutusselvityksiä. Ympäristön nykytila on myös vertailukohtana hankkeen vaikutuksia arvioitaessa. Tässä YVA-ohjelmassa ympäristön nykytila on kuvattu pääpiirteissään asianmukaisesti, mutta osin hyvin niukasti ja yleispiirteisesti. Arviointiselostukseen sitä pitää kaikilta osin tarkentaa ja täydentää, jotta vaikutusten arviointiin saa riittävän

vertailukohdan. Arvioinnissa käytettäviä menetelmiä ja niihin liittyviä oletuksia ei ole esitelty lainkaan.

Päästöt ilmaan

Arviointiohjelmasta puuttuu ilman laadun nykytilan kuvaus alueella, ja se pitää esittää.

Toiminnan merkittävimpiä ilmapäästöjä ovat pölypäästöt, joita aiheutuu maa-aineksen käsittelystä, liikenteestä, maansiirtokalustosta ja energiantuotannosta. Pölypäästöjen leviäminen pitää selvittää matemaattisella leviämismallilla. Mallinnukseen tarvitaan maasto-, sääolo- ym. tietojen lisäksi myös eri lähteiden päästötiedot, joista liikenteen ja maansiirron pölypäästöt pitää arvioida, murskauksen ja energiantuotannon päästöistä on olemassa entuudestaan tietoa.

Ilmanlaatuarvioita on YVA-ohjelmassa esitetty verrattavaksi valtioneuvoston antamiin ilmanlaadun ohje- ja raja-arvoihin. Hankkeesta johtuvaa hengitettävien hiukkasten määrän lisääntymistä on kuitenkin verrattava ensisijaisesti alueen ilmanlaadun nykytilaan. Sen lisäksi alueen koko ilmanlaadun arvioitua muutosta (ei siis pelkkiä tästä hankkeesta johtuvia päästöjä) on verrattava ilmanlaatuasetuksen (VNa 711/2001) raja-arvoihin sekä ilmalaadun ohjearvoista ja rikkilaskemuksen tavoitearvoista annetun päätöksen (VNp 480/1996) mukaisesti ohjearvoihin.

Melu

Arviointiselostuksessa pitää esittää myös alueen nykyinen melutilanne. Melutasoja on tarkoitus verrata kansallisiin ohjearvoihin. Jos melu on luonteeltaan iskumaista tai kapeakaistaista, mittaus- tai laskentatulokseen pitää lisätä 5 dB ennen sen vertaamista ohjearvoihin.

Tärinä

YVA-ohjelmassa esitetään, että toiminnasta ei aiheudu merkittävää tärinää. Tekstistä ei kuitenkaan selviä, onko tämä tärinän nykytilanteen kuvaus vai jo arvio toiminnan vaikutuksista ja onko tärinävaikutukset tarkoitus arvioida. Jos raskas kalusto liikennöi asumiseen käytettävällä tai muutoin häiriintyvällä alueella, tärinävaikutukset pitää selvittää, koska vaikutuksen selvittämisen edellytyksenä ei YVA-laissa ole vaikutuksen merkittävyys.

Pohjavesi

Nykytilan kuvauksessa pitää esittää myös alueen mahdollisten yksityiskaivojen ja lähteiden sijainti.

Hankkeen pohjavesivaikutukset on esitetty arvioitaviksi olemassa olevan tiedon pohjalta. Arviointiohjelmaa on tältä osin täydennettävä. Olemassa olevan tiedon perusteella ei ole mahdollista muodostaa riittävän tarkkaa kuvaa pohjavesialueen hydrogeologiasta, kuten esimerkiksi pohjaveden virtaussuunnista ja Renkomäen vedenottamosta otettavan veden muodostumisalueesta. Muodostuman geologisen rakenteen selvittämiseksi on tehtävä geofysikaalisia lisätutkimuksia (esim. painovoimamittauksia).

Soranoton pohjavesivaikutusten arvioinnissa tarvitaan paitsi edellä mainittu alueen hydrogeologisten olosuhteiden selvittäminen myös tutkimustietoa. YVA-ohjelman esittämistä aineistoista puuttuivat kokonaan mm. laajan Soranoton vaikutukset pohjaveteen -tutkimuksen tulokset (Vesi- ja ympäristöhallitus 1993).

Arvioinnissa pitää selvittää mm. se, millä alueella ottamosta otettava vesi muodostuu, onko alueella muita mahdollisia vedenottoaikoja, minne suuntaan ottamista on mahdollista laajentaa ilman, että alueen käyttökelpoisuus vedenhankinnassa enempää vaarantuu, ja arvioida, kuinka suuri osa pohjaveden muodostumisalueesta on turvallista ottaa soranottokäyttöön. Arvioinnissa pitää myös selvittää hankkeen vaikutukset pohjaveden laatuun ja siihen kohdistuvat riskit. Arvioinnissa pitää selvittää pohjaveden suojelun kannalta paras vaihtoehto.

Myös vaikutukset mahdollisiin yksityisiin kaivoihin ja lähteisiin pitää selvittää.

Luonto

Luonnonsuojelulain mukaisten luontotyyppien lisäksi arviointiselostuksessa pitää esittää tiedot vesilain 1 luvun 17 a §:n mukaisista luonnontilaista lähteistä ja metsälain 10 §:n mukaisista luontotyypeistä ja arvioitava vaikutukset niihin.

YVA-ohjelmassa todetaan, että arviointiselostuksessa tullaan esittämään luonnon nykytilaa koskevien tietojen lisäksi kuvaus siitä, miltä osin luonnonympäristö muuttuu. Ympäristövaikutuksen arviointi ei kuitenkaan tarkoita pelkkää muutoksen kuvausta, vaan ympäristövaikutuksen luonne on arvioitava kattavammin. Se tarkoittaa mm. vaikutuksen suuruuden, monitahoisuuden, todennäköisyyden, keston, toistuvuuden ja palautuvuuden sekä vaikutusalueen laajuuden arviointia. Tässä hankkeessa luontovaikutusten arviointi on erityisen tärkeää, koska kyseessä on Päijät-Hämeen ekologisen verkoston kannalta kriittinen alue.

Maisema ja kulttuuriympäristö

Hankkeen vaikutusalueen lähi- ja kaukomaisema sekä kulttuuriympäristö on kuvattu niukasti, ja selostukseen kuvauksia pitää täydentää. Maisemavaikutukset ovat ainoa vaikutustyyppi, jonka yhteydessä on tuotu esiin vaikutusten merkittävyyden arviointi, vaikka merkittävyys on tarpeen arvioida ja esittää kaikista vaikutuksista. Lisäksi on syytä esittää myös merkittävyyden arvioinnin perusteet.

YVA-ohjelmassa on esitetty arvioitavaksi vaikutukset vaalittavaan valtion rakennusperintöön ja maailmanperintöön. Jää epäselväksi, mitä näillä tarkoitetaan, kun ympäristön nykytilan kuvauksessaan niitä ei ole esitelty.

Ihmisiin kohdistuvat vaikutukset

Ympäristön nykytilan kuvauksesta puuttuu tieto (lähi)vaikutusalueen väestön määrästä.

YVA-ohjelmassa on ihmisiin kohdistuviin vaikutuksiin sisällytetty osin YVA-laista poikkeavia seikkoja. YVA-lain mukaan ympäristövaikutuksella tarkoitetaan mm. välittömiä ja välillisiä vaikutuksia ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen. Lain tarkoittama ympäristövaikutuksen käsite ei sen sijaan pidä sisällään vaikutuksia talouteen ja elinkeinoihin, kuten YVA-ohjelman 'Sosiaaliset vaikutukset' otsikossa (7.10.1) esitetään; YVA-laki ei myöskään tunne käsitteitä sosiaaliset tai sosioekonomiset vaikutukset, joita YVA-ohjelmassa on käytetty.

Ihmisiin kohdistuvat vaikutukset on tarkoitus arvioida kyselylomakkeiden ja haastattelujen avulla. Kysely ja haastattelut eivät kuitenkaan ole ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin asianmukainen perusaineisto, sillä ihmisiin kohdistuvilla vaikutuksilla ei tarkoiteta ihmisten mielipiteitä hankkeen vaikutuksista. Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin perustana pitää olla 'kova fakta', kuten esimerkiksi melu-, ilmanlaatu-, pohjavesi-, liikenne-, luonto- ja maisemavaikutusten arvioinnista saadut tiedot. Sen sijaan kyselyistä ja haastatteluista voi saada aineistoa ympäristön nykytilan kuvausta varten, esimerkiksi tietoa virkistyskäytön laajuudesta ja asukkaiden kokemuksia melu- ja pölyhaitoista. Kyselyistä voi saada aineistoa myös vaikutusten merkittävyyden arviointia varten.

YVA-ohjelmassa terveysvaikutusten arvioinnissa esitetään käytettäväksi ilmanlaadusta yms. annettuja ohjearvoja ja tunnuslukuja, joiden ylittyminen voi aiheuttaa terveyshaittoja. Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnissa voi joiltakin harvoilta osin käyttää ohjearvoja ja tunnuslukuja. Esimerkiksi melusta on olemassa ohjearvot, mutta on huomattava, että jo ohjearvoa alemmikin melu voi olla häiritsevää ja vähentää ympäristön viihtyisyyttä. Ilmanlaadun ohje- ja raja-arvoja ei voi käyttää yhden hankkeen terveys- ja viihtyisyysvaikutusten arviointiin, vaan yhden hankkeen päästöjen ilmanlaatuvaikutuksia pitää verrata alueen ilmanlaadun nykytilaan. Jos halutaan käyttää vertailukohtana ilmanlaadun ohje- ja raja-arvoja, pitää yhdistää arvio hankkeen aiheuttamisesta ilmalaatumuutoksista alueen ilmanlaadun nykytilatietoon ja verrata uutta ilmanlaatatutietoa ohje- ja raja-arvoihin.

Terveysvaikutusten arvioinnissa voi siten joiltakin osin käyttää ohjearvoja ja tunnuslukuja, mutta pääosin niin terveyteen kuin elinoloihin ja viihtyvyyteenkin kohdistuvat vaikutukset pitää arvioida muulla tavoin. Arviointi pitää tehdä ao. vaikutustyyppin vaikutusalueen laajuuden, vaikutusten kohteena olevan väestön määrän ja/tai kohderyhmän sekä vaikutuksen suuruuden, monitahoisuuden, todennäköisyyden, keston, toistuvuuden ja palautuvuuden perusteella.

Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen

Tässä kohdassa on YVA-ohjelmassa aiottu selvittää vain soravarojen hyödyntämiseen liittyviä vaikutuksia. On huomattava, että myös pohjavesi on luonnonvara. Arvioinnissa pitää esittää myös vaikutukset alueen pohjavesivarojen hyödyntämiseen.

Ympäristöonnettomuudet ja niiden seuraukset

YVA-asetuksessa edellytetään tehtäväksi myös arvio mahdollisista ympäristöonnettomuuksista ja niiden seurauksista. YVA-ohjelman mukaan Rudus Oy:n ottoalueilla on kartoitettu mahdollisia toiminnan riskejä ja tehty riskianalyysjä. Näitä tietoja voinee käyttää hyväksi ympäristöonnettomuuksien ja niiden

seurausten arvioinnissa, vaikka kartoitus ei olekaan ilmeisesti kattanut Lahden kaupungin soranotto toimintaa alueella.

Yksi merkittävimmistä riskeistä kohdistuu alueen pohjaveden laatuun ja määrään. Pohjavesivaikutusten arvioinnista saa aineistoa myös pohjavettä koskevien riskien arviointiin hankkeen eri vaihtoehtojen mukaisissa tilanteissa. Muiltakin osin laajennushankkeen riskien ja niiden seurausten tunnistaminen ja merkittävyyden arviointi on tehtävä hankkeen ympäristövaikutusten arvioinnista saatujen ajanmukaisten tietojen pohjalta.

Haitallisten vaikutusten vähentäminen

YVA-ohjelmassa esitetään tehtävän tarvittaessa ehdotus haitallisten vaikutusten vähentämiseksi tehtävistä toimista. Lähtökohtaisesti YVA-selostuksessa on aina tehtävä ehdotus haitallisten ympäristövaikutusten ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi tehtävistä toimista.

YVA-ohjelmassa todetaan virheellisesti, että yksityiskohtaisemmat tekniset ratkaisut suunnitellaan mahdollisen jatkosuunnittelun aikana ja hyväksytetään yhteysviranomaisella lupaprosessin aikana. Yhteysviranomainen ei kuitenkaan näitä teknisiä ratkaisuja hyväksy, vaan lupaviranomainen.

Raportointi

YVA-ohjelma on rakenteeltaan melko helppolukuinen ja pääosin selkeästi jäsennelty. Hankkeeseen ja arviointiin liittyvä lainsäädäntö on koottu omaksi kohdaksi lähdeluettelon jälkeen, mikä on hyvä ratkaisu.

Jonkin verran huomautettavaa ja parannettavaa kuitenkin on. Tehtyjä selvityksiä ja arvioinnissa käytettävää aineistoa on esitelty sekavasti kolmessa kohdassa: luvuissa 6.1, 7.2. ja 7.15. Hankkeesta vastaavista, yhteysviranomaisesta ja konsultista on esitetty vain yhteyshenkilön sähköpostiosoite ja puhelinnumero; ainakin yhteysviranomaisesta on tarpeen esittää myös posti- ja käyntiosoite sekä kirjaamon sähköpostiosoite. YVA-menettelyn aikataulua ei ole päivitetty tekstiin ja kuviin. Kuvassa 13 on kerrottu olevan Renkomäen valuma-alueet, kun kuvassa esitetään Porvoonjoen valuma-alueen Renkomäen alueelle sijoittuvat pienvaluma-alueet. Lähdeluettelossa on mainittu selvityksen laatijaksi välillä ympäristöekologian, välillä -teknologian laitos; kyse lienee samasta laitoksesta. Lähdeluettelon [www-lähteet](http://www.lahteet) pitää esittää asianomaisen [www-sivun](http://www.sivu) tarkkuudella sivun selkokiekisellä osoitteella.

Lausunnon nähtävillä olo

Ympäristökeskus lähettää yhteysviranomaisen lausunnon tiedoksi lausunnon antajille ja niille mielipiteen esittäjille, jotka ovat ilmoittaneet osoitteensa. Lausunto tulee nähtäville myös ympäristöhallinnon verkkopalveluun osoitteeseen www.ymparisto.fi/ham/yva > Vireillä olevat YVA-hankkeet.

Johtaja

Harri Kallio

Kehittämispäällikkö

Riitta Turunen

Liite	Maksun määräytyminen ja maksua koskeva muutoksenhaku
Tiedoksi	Lausunnon antajat ja mielipiteen esittäjät Suomen ympäristökeskus (ja 2 kpl arviointiohjelmia)

MAKSUN MÄÄRÄYTYMINEN JA MAKSUA KOSKEVA MUUTOKSENHAKU

Maksun määräytyminen

Maksu määräytyy ympäristöministeriön asetuksessa (1387/2006) alueellisen ympäristökeskuksen maksullisista suoritteista olevan maksutaulukon mukaisesti.

Maksua koskeva muutoksenhaku

Maksuvelvollisella, joka katsoo, että maksun määräytymisessä on tapahtunut virhe, on oikeus vaatia siihen oikaisua Hämeen ympäristökeskukselta. Oikaisuvaatimus on toimitettava ympäristökeskukselle kuuden (6) kuuden kuukauden kuluttua maksun määräämisestä. Oikaisuvaatimuksessa on ilmoitettava oikaisua vaativan nimi, asuinpaikka ja postiosoite, vaatimus maksun muuttamiseksi sekä oikaisuvaatimuksen perustelut.

Oikaisuvaatimus on oikaisuvaatimuksen tekijän ja oikaisuvaatimuksen muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ainoastaan laatija on allekirjoittanut oikaisuvaatimuksen, siinä on mainittava myös laatijan nimi, asuinpaikka ja postiosoite. Oikaisuvaatimus voidaan toimittaa ympäristökeskukseen myös sähköisessä muodossa. Kun sähköisessä asiakirjassa on riittävät tiedot lähettäjistä, sähköistä asiakirjaa ei tarvitse täydentää allekirjoituksella eikä myöskään ns. sähköistä allekirjoitusta tarvita.

Oikaisuvaatimukseen on liitettävä maksun määräämisen perusteena oleva asiakirja alkuperäisenä tai jäljennöksenä.

Omalla vastuullaan oikaisuvaatimuksen voi lähettää postitse tai lähetin välityksellä. Kirjallinen oikaisuvaatimus on jätettävä postiin tai sähköinen oikaisuvaatimus lähetettävä siten, että se ehtii perille oikaisuvaatimusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä. Hämeen ympäristökeskuksen postiosoite on PL 131, 13101 Hämeenlinna ja käyntiosoite Birger Jaarlinkatu 13. Lahden toimipaikan postiosoite on PL 29, 15141 Lahti ja käyntiosoite Vesijärvenkatu 11 A. Sähköposti toimitetaan osoitteeseen kirjaamo.ham@ymparisto.fi.

Sovelletut oikeusohjeet

Valtion maksuperustelaki (150/1992)

Laki valtion maksuperustelain muuttamisesta (961/1998)

Ympäristöministeriön asetus (1387/2006) alueellisen ympäristökeskuksen maksullisista suoritteista

Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003)